

کیا لکھوں اول یہ کہ ماہتاب فقط رات ہی کو روشنی دیتا ہے اور تیرا چہرہ ماہ
بروز روشن ہی منور رہتا ہے کہ آفتاب اپنے مقابلہ میں اوسکی روشنی کو اپنی
روشنی کے مطابق جانتا ہے بلکہ وقت غروب ریشک سے ملوں ہوتا ہے کہ میری
غیبت میں بھی یہ بدستور روشن رہے گا دو م طلوع ماہ میں جانور سر خاب
صدرہ مہاجرت سے ملوں سوتا ہے اور یہ تیرا چہرہ ماہ ہمیشہ راحت رسان
و شب و روز منور و سراز آب حیات ہے سو م یہ کہ ماہتاب کو عیب ترقی
و تنزل کا ہر ماہ دامنگیر رہتا ہے اور تیرے چہرہ ماہ کا نور لازوال ہے پس تیرے
چہرہ کے مقابلہ میں شاعر شال ماہتاب کو کیونکر موزون کر سکتا ہے *

جان برتن کبیت

کری ہوئی ارہین گرسا نکر کری ہی دیکھ نیت اچھا بہری رہتا گ چہا جی

سدر سرت و نت سو ہونٹ راجت ہی رہنا چہرے چ کر ن برا جی ہے

ات ہین سر پ ڈھاری و پ ہیکل سا بنجی ماٹوں کار گریں اچھی مورت سما جی ہے

سکمان تر لوک کی کلیل سوچ سوچ ات میری جان بدہ جان جان تیرے سا جی

کری نیل مادہ ارہین آزاد از دشمن کر ہاتھ سانکر زنجیر کری ہی کی ہے

نیت اچھا بہری سخت تعجب رہا درخت موز گت چال چہا جی خوشما

سرت و نت لالین مجتہد چہر نہایت اچھی مورت چ کر ن خوش از نیت ماری

ڈھالی ہوئی سا پنے قالب کار گریں من مجسم کار گریں سکمان خوبی تر لوک

ہر سہ عالم سکیل فراہم کر کے بدہ جان خالق نے سمجھ کر جان تیرا ان عورت
 ساجی بنائی ہے حاصل کبت اسے محبوبہ تیری ران ہاکی تعریف کیا لکھوں
 کہ مادہ فیل گزند دشمن یعنی یوزکر سے آزاد ہو کر اور حلقہ زنجیر اپنی بطور میں
 لیکر اظہار نیا کرتی ہے اور یہ بات نہایت تعجب کی ہے کہ تہہ موز خرا مان
 ہے اور بس خوبصورت و خوشنمالاتی صحبت و خوش آئند ہر وقت میں حسن
 نے قالب حسن میں ڈھال کر بہت پاک و صاف آراستہ کئے ہیں میرے نزدیک
 خالق نے حسن ہر سہ عالم کو یاو سے فراہم کر کے رانین عورت کی بنائی ہیں :
 ناسا برن کبت

سکھان اکنڈ شکٹن کی کنڈن ہی منڈن مکھ منڈل کب اہلا کہی
 تل کو سمن تاو توں تن پاوی نمن توین کبتن کی چھین بدہ بہا کہی ہے
 سکھان ائل ہا کوئل نوین ات روپ سر سرج کلی سب تا کی ہے
 را چھوچ نہتہ تین بدہ اتا تہیہ مکھ دیپ تا کی وت بہت ناسا بائی سم را کہی ہے
 سکھان خوبصورتی اکنڈ لازوال سکٹن منڈن منقار طوطیان کنڈن
 شانے والی منڈن زیور مکھ منڈل حلقہ چہرہ تل کو سمن گل کنبہ
 اعل صاف ہما کوئل نہایت نازک نوین نور سیدہ روپ سر دریا حسن
 سر سرج کلی شگوفہ گل کنول سب خدمت گزار نہتہ محبت و رخصت بدہ اتا بر ہلہراد
 تہہ مکھ دیپ پانچ چہرہ عورت تا کی او سکی وت بہت روشنی کوٹے ناسا بنی
 بائی نئید سم مثل را کہی ہے بنائی ہے حاصل کبت اسے
 نازین تیری بہنی کی خوبی لازوال رشک و بندہ منقار طوطیان اور زیور

حلقہ چہرہ ہے گل کھجندی اگر مثال دی جاوے تو اسکی خوبی ہی ہم بلکہ خوبی تیری بینی کی نہیں ہو سکتی کیونکہ صمد با خوبیان بہ مقتضای عقل تیری بینی میں پائی جاتی ہیں نہایت خوبصورت و صاف و بس نازک ہے کہ دریاک حسن کے گل نیلوفر کا شکوہ نوزخیز جگاندہ شکار ہے ایسا معلوم ہوتا ہے کہ تیرے چہرہ کے چراغ کو روغن خوبی و صفائی سے جب خالق نے آراستہ کیا اسکی روشنی کیواسطے یہ تیری بینی مثل فتیلہ کے بنا کر روشن کی ہے :

نو پیر بر تن کبیت

روپ کو کیدار سم سندر آجر تاین ترل کنک کیسی لتا درسات ہئے

کید ہون چہری گہری کلد ہوت کی نور ہی جا کی جب پین کی چٹا چہر آئے

نوپر نوین نیلین کی گن جیو تا کو کر دیہہ اتنہ او پان سہات ہئے

ہونرن کی پانت تامرس کی سمن پر سکمان سموہ لہر سکھ سون گہات ہئے

روپ حسن کیدار تھالا سم مثل و برابر سندر خوبصورت آجر صحن

ترل جوان و شونا کنک طلا لتا اتنہ و میل درسات معلوم ہوتی ہے

چہری گہری چوب دستی بہتر کلد ہوت طلالی نور ہی خمیدہ

چھب نوبی مرتچن شلاع چھتا جمع چھرات جلوہ دہ نو پرن گول
نوین نو طیار نیلین نیلم نکن نگ ہاے جٹو مرصع دیہہ نیلین
اتنہ زیادہ او پان مثال سہات سے خوش ہوتی ہے ہونرن کی

صفت زنبور سیاہ تا مرس کنوں سمن گل سکھان خوبصورتی
 سموہ انبار لہہ پاگر اگہات ہے آسودہ ہوتی ہے حاصل کبت زن
 نازنین خیابان حسن میں خوبصورت مثل بیل طلائی صحن خانہ کے اندر
 معلوم ہوتی ہے یا خمیدہ جو ب دستی طلائی ہے کہ جسکی شعاع جلوہ افروز
 ہے زنگولہ پاسے پہنے ہوئے کہ جسکے دیکھنے سے مثال سرور اور عین عین تریف
 سرور در سرور حاصل کر کے آسودہ ہوتی ہے معلوم ہوتا ہے کہ صفت زنبور سیاہ
 گل کنول پر آراستہ ہے زنگولہ پاسے نازنین نہیں ہے **نشر خاتمہ**
 اکھبر اللہ والمنہ کہ خامہ خوش خرام بہ منتہا سے این قلم و رسید و سیاہتے کہ آغا
 کردہ بود بانجام رسانید و باقتضای ترتیبی کہ درین تالیف اختیار افتاد
 ختم کتاب بر نظم ہندی دست ہم دادہ چہ مضایقہ بعض الفاظ ہندی جزو
 فرقان عظیم است و جو اہر سلک کلام قدیم شیخ جلال الدین سیوطی رحمہ اللہ تفسیر
 در مشور می گوید تحت قول تعالیٰ طوبی الہم حسن تاب اخرج ابن جریر و
 ابو الشیخ عن سعید بن مسوح قال طوبی اسم الجنة بالمندیة و نیز شیخ جلال الدین
 سیوطی در تفسیر آیه کریمہ سندس حضرت زبیدہ صاحب کتاب برہان نقل
 میکند و سندس رقیق الدیباج بالمندیہ می فرماید اخرج ابو الشیخ عن
 جعفر ابن محمد عن ابیر فی قولہ تعالیٰ یا ارض ابعی مارک اشزلی بلغتہ العند علماء
 فصاحت اتفاق و ارنکہ کہ این آیه افسح آیات قرانی است و ابداع بیانات آما
 وقوع لفظ ہندی در کلام معجز نظام خصوص درین آیه بلند پایہ از عجایب است
 این چنین است در سر و آزاد و ختم این کتاب در سنہ دوازده صد و نود و
 ہفت ہجری بوقوع پیوست و در بلکہ فرخندہ ہو پال نقش تالیف بست چہم از
 یاران دادرس و عزیزان صبح نفس آنکہ اگر گوشہ چشمن برین سرمایہ ناسرہ اندازند

و باوصف عدم خودی منتظر نظر التفات سازند نظام نرسا را بار سخنان و عا سے یا آرزند نقطہ

خاتمة الكتاب

از ناثر بی عدیل ناظم بے نظیر طوری ظہور نظیری نظیر افتخار الشعرا حافظ خان محمد خان
متخلص بشہیر علیہ القدیہ

کاشے سخن از یار و گے از سخن یار دیوانہ مشق سرو کار ست دل ما
امروز فکر تو و دست پے سپر جاوہ اقبال ست و فضاے کار آگہی جولانگاہ تو سن
خیال ماضی سجال قرین آمد و حال با استقبال ہمنشین شد گاہے بر رویے میر
دیدم و گاہے ہمزار فیج رسیدم روز ما در انجمن ناسخ و شبہا ہم نزم آتش
موسن نزم آرائے ماست و ذوق باوہ پیما سے ماگز شتگان سجالیان مانند
حالیان بآیندگان سخت پیوند آرسے اینہمہ دیدنیہا کہ دیدہ شد و در یافتنیہا
کہ دریافتہ آمد پیدا ست کہ غیر از دو چیز سببے دیگر نخواہد ہم قم عیسی را از قفای
دریا بند و ہم آب زندگی را از جائے ہم رسانند مژدہ باد کہ نگرانی سر آمد و تلاش
بر طرت شد صریر خامہ معجز نگار ابو اخیر رسید نور احسن خان بہادر متخلص بہ کلیم بارقا
را رواج قم عیسی دادند و در ظلمات الفاظ تذکرہ خم خم آب زندگی نہادند یارب
لطف این قم عیسی برفتگان روزی و فیض این آب زندگی بزندگان ارزانی
باو اندرین میدان پیش کلیم پاگزاشتن ہا تا پیش از کلیم پاگزاشتن ست و دور
تصویرتہ این بار فرسودن گاہ بودن و کوہ برداشتن تو سن قلش در و ویدنت
و صبا ممنون پاکشیدن عمریت کہ زبان ریختہ را سجال افتادہ و شاہد کمال را براہ شاہ
است شغلے آورد کہ طلسم گنج کمال بکشا و و کار سے کرد کہ احتلاط لفظ و معنی براہ افتاد
چون نباشد نہال ہر او امیر الملکی ست کہ ہر او رنگ جامعیت نشستہ است و گل امید
والا جا ہے ست کہ کار جہانی بیک انگشت بستہ پست فطرتی درین نزدیکی بدرگاہ شکر

دیده باشی شنیدم که نشانند اوج برآمد و پائین پرستی بچند بر آستانش شنیده
باشی دیدم که بلندی نام دارد

خوراک حسن کلیم نوشت لعلی ست ز معدن معانی اوصاف معانی بلندش آواز در آس ناله اول در عهد رئیس که آن را آن شاه جهان که در سخایش تاریخ گراز شهبه خواهدی	خوش تذکره که جان نوشتم در صدف بیان نوشتم بر صفحہ آسمان نوشتم بانگ جرس فغان نوشتم شاه فلک آستان نوشتم بر بزم بحر و کان نوشتم نیرنگ سخنوران نوشتم

قطعه تاریخ چکیده خامه بلاغت جابر نواب مرزا داغ دوی سلا

سیدی نور حسن خان بهادر زیبا منتخب کرد پواشعار بگفتیم تاریخ	آنکه بانطق کلیمت و بطبع است سلیم نور الهام جدید و دید بعناست کلیم

قطعه تاریخ از جمیل احمد سوانی

جمیل این تذکره آن رونق رنگ سخن درود ز دل برب پی تاریخ این گلده زنگین	که مقبول دل و مطبوع طبع سلیم آمد تا شاگانه معنی جلوه طور کلیم آمد

قطعه تاریخ از معدن شوایبانی سید قدرت علی شمیم سوانی

چیده مضمون و منتخب اشعار سال تاریخ او شمیم نوشت	داخل تذکره پوشدنی الحال انتخاب پسند اهل کمال

قطعة تاریخ از منشی سیاحفاد علی ہسوانی

چون کلیم این کلام اہل کمال گفت احفاد سال تاریخش	مجمع ساخته بفکر رفیع چیدہ و منتخب کلام بدیع ۹۴ ۱۲

قطعة تاریخ از منشی محمد شاکر حسین شاکر ابن منشی صابر حسین صبا

کلیم سخن بیان طرفہ تذکرہ بنوشت نوشت مصرعہ تاریخ خوش اد اشاکر	کہ دل فریفتہ او شد است و جان باک بہار طور کلیم است نور دیدہ دل ۱۲

قطعة تاریخ از سخنور بیہمتا شک صائب و کلیم

ابوالنصر علی حسن خان صاحب دہلی

بوالعجب تذکرہ مرتب شد جلوہ فکرت کلیم نمود از سر انبساط گفت سلیم	روکش جلوہ بہار چین شمع بزم سخنوران روشن گلشن دلپسند اہل سخن ۹۴ ۱۲

منہ سلیمہ رہ

ہے یہ ہمیشہ مثل تذکرہ ارسا فیض ہے حضرت کلیم کا یہ کون ہے جسکو یہ پسند نہیں جلد کدو سلیم فکر ہے کیوں	جسکا ثانی نہیں برب مجیب اسکا طالب ہو ورنہ ہو کہ قریب دیکھو کیا کیا کلمے میں شہ مجیب اسکی تاریخ ہے عجیب غریب ۹۴ ۱۲

قطعہ تاریخ از مخنور لائمانی موجد لفظ و معانی مستحق محمد صابر حسین ہسوانی

عجب دلاویز تذکرہ ہے کہ دل لہجاتا ہے اک جہان کا	
بتاؤ حُب کا عمل ہے اسمین کہ نقش تسخیر اسکو سمجھوں	
بلا ہے انداز دلبری میں یہ حسن و جلوہ کہاں پری میں	
زبانہ اسکی ادا پر شید ا جہان شوخی پر اسکی مفتون	
کہیں ہے یہ دلخیز اب عاشق کہیں یہ معشوق دلیر با ہے	
کہیں ہے لیلی کا اسمین جلوہ کہیں دکھانا ہر رنگ مجنون	
لکھے وہ جن جن کے شعر اسمین کہ انتخابونکی جان ٹھیرا	
نہ دیکھی آنکھوں نے ایسی بندش سنانہ کا نونچ ایسا مضمون	
ہر ایک صفحہ پر سخن گلشن کھلے ہیں کیا کیا گل مضامین	
جو لفظ رنگین ہوئے گل تر تو ہیں معانی بہار گلگون	
بیان وصل و فراق سے یہ کہیں ہر تریاق سم کہیں یہ	
کیسے دلیں ہے اس سے شادی کیا ہر اسنے کیسے کا دل	
نہ کیوں ہو یہ نور کا کرشمہ کلیم کی فکر کا ہے جلوہ	
جو نام طور کلیم پایا یہ کچھ اسی کے لئے تماموزوں	
سن سچی وصال بھری صبا جو پوچھے کوئی تو کہدے	
قیامت آشوب نظم ہے یہ یہ نہ شہرہ اک حصار افسون	

قطعہ تاریخ طبع از سعدن بکتہ دانی سید طیل احمد ہسوانی

جلوہ ہے شعر شعر میں مضمون میں ہر لفظ	ہے تذکرہ کہ نظم سے نور کریم ہے
تاریخ بھی چمکتی ہوئی کہدو اسے طیل	روشن عجیب نور سے طور کلیم ہے

قطعه تاریخ طبع از مولوی عبدالباقی سہوانی

جلوہ اشعار شدر و شنکر نور کلیم	سیدی نور الحسن خان تذکرہ نادری
ہست زیبا سے تجلی جلوہ طور کلیم	مصرعہ تاریخ از باقی چنان شد و لغز

تاریخ تالیف تذکرہ طور کلیم سیم خستہ خاموشی فردی صاحب تخلص فارغ

عنوانهای تاریخی

چکایان نور شعر کا طور کلیم نے	ہے طور کلیم کوہ مضمون
۹۷ ۱۲ھ	۹۷ ۱۲ھ

قطعه

فانوس میں ہے شمع کہ بادل میں ہر جا	جلوہ گری سغانی کی لفظوں میں کیا کون
طور کلیم نور تجلی سحر ہے	بجہہ جاسے کیوں نہ آتش ہاؤ و سامری
۹۷ ۱۲ھ	

ایضاً تاریخ طبع

عنوانهای تاریخی

آیت طبع یافت طور کلیم	طور کلیم گشت تجلی بلبس طبع
۹۸ ۱۲ھ	۹۸ ۱۲ھ

قطعه

بر سر طور نشر و نظم کلیم	میر نور الحسن حسیم و سلیم
دریم عز و جاہ در یتیم	جوہر فرد معدن تقوی
کرد منت پذیر لطف حسیم	شاعران زبان اردورا

یعنی از بهر یادگاری نشان جمل اشعار انتخاب زده نثر صاف و روان او آمد کلام قانع نوشت مصرع طبع	که در نایاب تذکره بر رقم دلگشا مثل بوستان نعیم غیرت آب گوهر و نسیم جلوه پرداز گشته طور کلیم ۹۸ ۱۲ هـ

قطعه تاریخ

تالیف طور کلیم از تخریب طبع سلیم محمد پیرایم المثنیٰ نخلین که رباقارخ

گشت مفتوح ازین تذکره باب معنی ساعت چشم برین گری سیر اندازی روشن از شمع قلم کن سده تالیف خلیل	نور خورشید و قمر یافته تاب معنی مست طافخ شوی از کینه شراب معنی جلوه طور کلیم ست شهاب معنی ۱۲ ۹۴ هـ یعنی شاره رونق

ایضا تاریخ طبع

بیشک کلیم تذکره طره نگاشته می تا با از حروف معانی لغز تاریخ طبع یافت بجهت دل کلیم	بیوجه نیست بر لب بنینده واه واه چون در سواد چشم بتان مردم سیاه طور کلیم کرده تجلی چو نور ماه ۹۸ ۱۲ هـ

نثر خاتمہ بطرز تقریب از احمد خان صوفی مستم مطبع مفید عالم آگره

کلامیکه طور زبان را نور و موسی صفقان را سر در بخش حمد و شکر آینه دل است که کوه نور با شکر
عشقش خاکستر - و آن خاکستر سر نه دیده ایل نظر گردیده دیده و رانی که بنور شرح برده اند و
قدیم آبروش سپرده چراغ هستی برافروختند و تقدیسات ابدی اند و خند با یکدیگر الله نوال السموات

خود میفرماید ما کو چشمان را نظر خدا بین باید تا بهر سو نظاره تجلیات او کند و اینما کندم فتم
وجه الله را تعویذ باز و مشکوی مننه

ذاتش بصفت هست پیدا	چون نور که شد ز مه هویدا
اصل همه نور نور ذات است	چشم تو منور از صفات است
در ذات هیچ و سر لا هوت	بکشان نظری بنور ناسوت

و سخن که از طور دلم بگری ظهور نشیند لغت حضرت خواجه کائنات علیه الصلوات و التحیات است
که موسی عمران مرده خبیان اوست و عیسی مریم یکی از دربان او و کلیم طور نشین اسوالی الهی برانی
بر زبان بود و بجوابش لن ترانی می شنود و آن محمود رب و دود بر عرش برین رسید
و از ما زاغ البصر ما طغی سر مه و چشم خود کشید بر بست و بلند مرتب دیده بکشاکش طور کلیم کجا
و عرش غظیم کجا به بین تفاوت ره از کجا است تا کجا مننه

موسی بطور رفت و همین است اوج او | بر لامکان و عرش معنیست جای تو

اما بعد از طور بد ما سه خویش جدا صوفی بے ریا چون طنبور خالی پر صد است که عشاق
رافته و او وی سازگار است و من بنوار افکار اشعار سزاوار بقول حافظ شیرازی

درین زمانه رفیقی که خالی از خلل است | صراحی می نایب و سفینه غزل است

در بزم سخن سبجان برنگ قافیه تنگ می نشینم و دلم می کشاید و براه پنجه کلامی خود را بر سر زین ایشان
و ابی بر سر کار می آید کیسه خالی من از گوهر سخن پر است و معانی آبدار بهرین محل و در تذکره طور کلیم
که باشعار گوناگون بزرگ گلهای بو قلمون است و سوانه بالواده المقدس لوی زمینون پیرانیه اقصام
در بر کشید و از سنگ طبع چشمه آب بقاروان گردید نشنگانرا نوید تازه و تخم پروران بر است بجانند از
از زانی با بکدامین کتابی است مایه سوز و خادمانی و سر چشمداب زندگانی گلدسته دست رنگین خیالان و
و سنجید و آشفته مالان و بیکل گردن غمرا و نشان روزگار و تعویذ باز وی شعرا و شیرین گفتار
هر ورقش صینک و دیده فراق دیده و هر نقطه اش سوید است دل غم کشیده نظم مننه

ورقها چو اوراق گل در شمار بهر سطر نظاره در پیچ و تاب سپید است کاغذ چون زهر دو صد باغ زیر نظر بنگری	مدا و اسے جان مقیم است این بهر صفحہ نورشید در اضطراب منور از و دیده هوشان مضامین رنگین اگر بنگری	نگویم که طور کلیم است این دل بلبل از دیدنش بیقرار زین السطورش عیان کمالش کشیده است سطر تا ز نظر
ناز م بر فکر کلیم جا و بیان که از دست و زبان دید بیضا بر آورده بزم سخن در آن منور است و سحر سامری را در پس پشت خود انداخت نگاه بیمارم بعباسه این طور کلیم عسکرموی در دست و دل شیارم بصهبکامضامین دل نشین سرست چراغ دیده بانوار طور کلیم روشن و معدن نظاره را در مقصود بحیب و دامن اگر معانی بلند سجولی بطور است و اگر کلام دلپسند میخوای بر زبان کلیم قلمش نوکره ایست پراز جوش معانی و دواتش آبیانی است بهزندگان کتاب طور کلیم که بجلی مضامین عالی نور بخش قلب سلیم است و چاره گرجان سقیم اگر از اول تا آخر بینی دامن دامن گل مراد بچینی هر ورقش گلزاری است همیشه بهار و بهر صفحهاش نو بهاری است بهر چین انظار نظار بدریدنش سیراب و دلها بمعانده اش سیاب جا بیکه کلام آتش آتش زدن خرمن صبر و ترکیب است در اینجا سخن ناسخ هم گنجینه بخش دامن حبیب گاهی سر دکان از کلام میزند میسازد و گاهی آشفته سلن را از سخن سودا سودا می اندازد و سخنورانی که درین تذکره دوش بردوش اند هم گویند و هم خاموش اند درین زمانه بازار سخن گرم است و بر لب سخن سنجان آه سرد وقت است که اگر گویند سخن را گتر از سنگ یزه شمارند بجا است و سخن سنجان روشن گهر را سنگ تراز و پندارند در دامن مرآتالی نظم است و شاه را گوهر و لے ز گوهر من فرق است تا گوهر چو گوهر است قناعت مر القطره آب به پیش خلق چنانم که در بها گوهر گشت گوهر یک دانه بهر دامن من بر خیت از صدف دیده یارها گوهر گهر و ششم و کس مشتری نمی بینم که گیر دامن دخت بے بها گوهر درین زمانه بیاسه که گوهر افشانم که کس نماند که ریزد و بفرق ما گوهر همان به است که از درج نطق در علم بیاسه آل نبی ریزم از شتا گوهر محمد عربی کز لب همایونش بسبب خلق فروخت بے بها گوهر اسرار حسنانه که اکنون از		

شهر بهویال صیت جو بهر شناسی بلند است و قافیہ سخن آرد و فارسی را طالع ارجمند که در طبع
 کلام شان ز فطیر صرف کرده مشهور میکنند و تذکره باسمه فارسی و آرد و را نزد یک و دور میمانند
 اگر است پرسی به مردگان درودی و بهر زندگان سرودی است نسیم جان بخش از طرف بهویال
 می آید و غنچه مراد سخن سخنان می کشاید علم و فضل در آن خطه پاک چون نافه در ختن و لعل درین
 است و درین هم سخن نیست که در اینجا قدر دانی سخن است ریسنه نامدار گمانه روزگار نواب
 شاه جهان بیگم صاحب دلاور اعظم طبقه اعلا سے سارہ ہند دام اقبالہا و ملکها بہ تسخیر دلہا مالہ
 و از خاکبوسی استانش مرعادل حاصل اہل جوہر را چون شمشیر دست میدارد و اہل علم را چون
 حرف و نشین عزیز سخن از بارگاہش پیرایہ قبول در بر و لفظ و معنی از دست و قلمش مقبول تر اگر
 بشیرنی گفتارش شیرین خوانی سجاست و اگر شیرین بانگش خوان جو دوش دانی سزا است عدش
 از کوشک را یک آشیانہ دادہ و نصفتش خار و گل را یکجا نہادہ - ریاست به سیاستش چون گل
 بہ بہار ان و چین بوقت باران است این ہمہ تازگی کہ در چین بہویال می بینم آبپاری ریسہ عالیقا
 است و از خیر سگالی نواب نامدار و الاجاہ امیر الملک نواب سید محمد صدیق حسن خان صاحب بہادر
 دام اقبال کہ زبان و قلمش تفسیر و امر و نوای است و پناہ ملک و دولت بدین پناہی دلش ترقی
 ملک و دولت اکل و خود از بہاہ و ثروت دنیا برداشته دل بلباس خسروی چون ابرہیم اہم
 درویش پاک طینت در سجاود نقش عبادت بستہ کہ کشای امن انیت بسینہ اش علوم حق پرستی چون
 جوہر آئینہ آشکار و بنا صدیہ اش آثار بزرگی صورت چین نمودار تعداد و البقیش از نجوم چرخ افزون کرد
 ہمہ تصانیفش سخن رنہون ستایش او بکلک و زبان نمودن آفتاب را بگز پیودن است ناچا
 لب بدعا میکشایم و برین یک و دو بیت ختم سخن می نمایم **قطع**

ستونی آن بہ کہ بر آن مدوح کو بردگوی دولت از قیصر	بکشائی لب بدعا اکنون کہ دعا در دست تمام کرد
تا بگردون ہلال نور شیدا تاک کہ کشان بہ منہ خنجر	تا بود بوی گل بدو تنصیح تا از سبزہ فرد چکد گوہر
تا بگل و غنچہ را بقای بہت تا بفریاد لیل است اثر	ریح مسکون بزرگ تو باو نام تو زیب سکد و غیرہ

فہرست تذکرہ بزم سخن

صفحہ	تخلص شاعر و نام شاعر	صفحہ	تخلص شاعر و نام شاعر	صفحہ
۳-۱	آشوب - میرا مدد علی خان شاہ جہان آبادی	۸	دیباچہ	۳
	آشنا - میر میر علی مرشد آبادی ..		حرف الالف	
	آشنا - میرزین العابدین دہلوی		آباد - مہدی حسن لکنوی ..	۴
	آشنا - عبدالکریم خان ساکن کلکتہ		آبرو - نجم الدین	"
	آغا - آغا مرزا دہلوی		آتش - خواجہ حمید علی لکنوی	"
	آفتاب - ابو مظفر مجاہد الدین		آرزو - سراج الدین علیخان کبر آبادی	"
	شاہ عالم بادشاہ		آرزو - مرزا علاء الدین دہلوی	۵
	آگاہ - میر حسن علی لکنوی		آزاد - خواجہ ضیاء الدین دہلوی	"
	آگاہ - محمد صلاح دہلوی		آزاد - مرزا اعظم شاہ شہزادہ ..	"
	آگاہ - سید محمد رضا دہلوی		آزاد - میر فتح اللہ دکنی	"
	آگہ - پنڈت جوالا ناتھ ساکن کلکتہ	۹	آزردہ - مفتی محمد صدر الدین خان	"
	آبی - میر عبدالرحمن دہلوی	"	دہلوی	"
	حرف الف مقصورہ		آشفقہ - مرزا رضا قلی لکنوی	۹
	اثر - سید محمد	۹	آشفقہ - عظیم الدین خان دہلوی	"
	اثر - عبدالرزاق شاہ جہان آبادی	"	آشفقہ - حکیم سید منور علی شاہ جہان آبادی	"
	احسان - حافظہ بانو رحمن خان دہلوی	۱۰	آشفقہ - کتاب سنگ دہلوی	۷
	احسن - مولوی محمد احسن بعضی پوری	"	آشفقہ - امر ناتھ دہلوی	"
	احسن - مرزا احسن علی دہلوی ..	"	آشفقہ - حاجی عبداللہ ساکن سہارن پور	"
	احسن - مولوی محمد احسن کاکوروی	"		

صفحه	تخصّص شاعر و نام شاعر	صفحه	تخصّص شاعر و نام شاعر
۱۱	احسن - احسن اللّٰه نمان جهان آبادی		وزیر بہادر شاہ بادشاہ دہلی ...
"	احفاد - سید احفاد علی سہسوانی -	"	اصغر - سید اصغر علی ساکن نرسنگ پور
"	احقر - غلام نبی دہلوی	۱۵	اظہر - سردار مرزا لکھنوی
"	احمد - مرزا احمد بیگ	"	افسوس - میر شہر علی ساکن نارنول
"	اختر - واجد علی شاہ بادشاہ اودھ	"	افسر - مرزا محمد دہلوی
"	اختر - قاضی محمد صادق خان ساکن	"	افضل - سید افضل حسین لکھنوی
"	ہوگلی نواح کلکتہ	"	افسون - آغا حیدر لکھنوی
۱۲	اختر - مرزا وجیہ الدین دہلوی	"	افضل - سید افضل علیخان لکھنوی
"	ارشاد - مرزا عبد الغنی دہلوی	۱۶	افضل - منشی حسن ایرخان لکھنوی
"	ارمان - شاہ علی	"	افضل - افضل علی خان
۱۳	اسد - میر زبانی دہلوی	"	افتان - الف خان
"	اسرار - مرزا سپہر شکوہ شہزادہ	"	اکبر نواب محمد اکبر خان دہلوی
"	اسعد - مرزا اسعد بخت شہزادہ	"	اکرام - حکیم اکرام اللہ خان دہلوی
"	اسیر - مظفر علیخان ساکن امیٹی	"	الفت - ساکن مظفر نگر
"	اسیر - میر کریم علی بریلوی	"	الفتی - راجہ پیارے لال عظیم آبادی
"	اسیر - سید نہال نبی	۱۷	الم - محمد علی دہلوی
۱۴	اسیر - گلزار علی خلیف نظیر اکبر آبادی	"	امامی - خواجہ امامی دہلوی
"	اشک - مولوی ہادی علی لکھنوی	"	امانت - سید آغا حسن لکھنوی
"	اصالت - سید فضل علی لکھنوی	"	امراو علی خان کولوی ساکن آگرہ
"	اصغر - نواب علی اصغر خان بہادر	"	امیر - نواب علی محمد خان دہلوی

صفحہ	تخلص شاعر و نام شاعر	صفحہ	تخلص شاعر و نام شاعر	صفحہ
۱۸	امیرنہشتی امیر احمد لکھنوی	"	بتو - طوائف شاہجہان آبادی .	
"	انجام - عمدۃ الملک نواب امیر خان	"	بہادر - رن بہادر سنگد ساکن اکبر آباد	
	دہلوی	"	بہار - منشی سیکھند جامع بہار ٹیچر دہلوی	
۱۹	انشار - میر انشار اللہ خان برشد آبادی	"	بہار - مرزا علی لکھنوی	
"	انیس - میر بر علی دہلوی مقیم لکھنؤ	۲۷	بیان - خواجہ احسان اللہ دہلوی	
"	انیس - امیرالدولہ نواز ش خان دہلوی	"	پیشاک - میر نجف علی کولوی	
	پائے موحده	"	پٹیاب - خداوردی خان	
۲۰	باقی - مولوی سید عبدالباقی سہولتی	"	پٹیاب - عباس علیخان پاپوری	
"	بکر - لا اعلم	"	پنجواب - لا اعلم	
"	بکر - شیخ امداد علی لکھنوی	"	پنجود - سید ہادی علی لکھنوی	
"	بدر - مرزا بلاتی بیگ شہزادہ دہلی	۲۵	بیدار - میر محمد علی دہلوی	
۲۱	بدر - میر بزدالدین ساکن کرناں	"	بیدل - حکیم غلام حسین دہلوی	
"	برق - مرزا محمد رضا خان بہادر	"	بیمار - شیخ علی بخش ساکن مراد آباد	
"	برق - قاضی نجم الدین ساکن سکندریہ		تائے فوقانی	
"	برکت - برکت علیخان ساکن خیر آباد	۲۶	تابان - میر عبدالحی دہلوی ...	
۲۲	بسمل - محمد عبدالحکیم دہلوی ...	"	تابش - محمد جعفر اللہ آبادی	
"	بسمل - سید جبار علی ساکن چنار گڑھ	"	تپش - یوسف علی دہلوی	
"	بسمل - حافظ محمد حسین دہلوی	۲۷	تپش - مرزا محمد اسمعیل دہلوی ...	
"	بسمل - مرزا عنایت علی لکھنوی	"	تجلی - میر محمد حسین دہلوی	
۲۳	بلند - صفدر علی بیگ دہلوی	"	تجلی - حکیم تھل حسین خان دہلوی	

تخلص شاعر و نام شاعر	صفحہ	تخلص شاعر و نام شاعر	صفحہ
تکین - میر سعادت علی عظیم آبادی	"	تجلی - لا اعلم لکنوی	۲۷
تنہا - لا اعلم باشندہ کلکتہ	"	تجیر - غلام مصطفیٰ دہلوی	۲۸
تثویر - خدا بخش خان دہلوی	"	تحمین - محمد حسین خان دہلوی	"
تنہا - محمد عیسیٰ دہلوی	۳۲	مالک مطیع مصطفائی	"
توقیر - عبدالقادر پنجابی	"	ترقی - آغا محمد تقی خان بہادر	"
تہور - مرزا غلام فخر الدین	"	نیشاپوری فیض آبادی مسکن	"
تہور - مرزا سعادت سلطان دہلوی	"	تسلی - سیکارام لکنوی	"
ثانے مثلثہ		تسلی - میر شجاعت علی دہلوی	"
ثابت - شیخ ثابت علی ساکن نواح پورپ	"	تسلیم - شیخ مہدی بخش بہار پوری	"
ثناقب - مرزا مہدی	۳۳	تسلیم - حاتم خان رام پوری	۲۹
ثناقب - نواب شہاب الدین	"	تسلیم - شیخ امیر اللہ فیض آبادی	"
احمد خان رئیس لوہارو	"	تسلیم - منشی انوار حسین سہوانی	"
ثبات - مہر علی ساکن بڑھانہ	"	تکین - میر حسین دہلوی	"
ثمر - احمد سعید دہلوی	"	تشنہ - محمد علی دہلوی	۳۰
چیسہ تازی		تصور - سید حیدر حسن خان ساکن	"
جان صاحب - میر یار علی لکنوی	۳۴	بنکوڑا	"
جانی - بیگم جان اہلیہ نواب آصف الدین	"	تصور - نبی بخش دہلوی	"
بہادر	"	تصویر - بہن دہلوی	"
جرات - شیخ قلندر بخش دہلوی	"	تشنق - مولوی سید محمد شاہ جہان آبادی	۳۱
جرار - میر محمد حسین لکنوی	۳۶	تکین - مولوی غلام بتوں ساکن میدانی	"

صفحہ	شخص شاعر و نام شاعر	صفحہ	شخص شاعر و نام شاعر
۳۶	بلال - میرضامن علی لکنوی	"	حسن - مولوی ابوالحسن کاندھلہ
"	جلیل - سید جلیل احمد سوانی	"	حسین - غلام حسین خان شاہجہانپوری
۳۷	جمیل - سید جمیل احمد سوانی	"	حسین - سید غلام حسین دہلوی
"	جوش - نظام الدین پنجابی	"	حشم - حکیم باقر علی لکنوی
"	جوشش - شیخ محمد روشن باشندہ	"	حشمت - مرزا غلام فخر الدین شاہزادہ
"	عظیم آباد	"	دہلی
"	جولان - شاہ الف نام درویش	"	حشمت - میر محمد علی
۳۸	جوان - مرزا نعیم بیگ کن جہان آباد	"	حقیر - منشی نبی بخش ساکن اکبر آباد
"	جہاندار - میرزا جہاندار شاہ بہادر	۳۲	حقیر - سید امام الدین دہلوی
"	ولیعہد شاہ عالم بادشاہ	"	حقیقت - میر شاہ حسین بریلوی
"	حائے محلہ	"	حکیم - محمد پناہ خان دہلوی
"	سائق - شیخ ظہور الدین جہان آبادی	"	حمزہ - شاہ حمزہ دہلوی
"	حجام - عنایت اللہ سہارنپوری	۳۳	حنان - عبدالکریم لکنوی
۳۹	حزین - میر بہادر علی	"	حیا - مرزا رحیم الدین دہلوی
"	حسرت - حافظ عبدالرحمن پانی پتی	"	حیات - محمد حیات خان امپوری
"	حسرت - مرزا ایوب علی دہلوی	"	حیدر - منشی حیدر علی ساکن بوگلی
۴۰	حسرت - میر محمد حیات عظیم آبادی	"	حیدر - میر حیدر علی خان
"	حسرت - میر محمد علی دہلوی	"	حیدر - منشی مصطفیٰ حیدر ساکن جالنگا
"	حسن - سید غلام حسن دہلوی	"	خانے معجمہ
۴۱	حسن - نواجہ حسن	۴۲	خادم - منشی محمدی خان

صفحہ	تخلص شاعر و نام شاعر	صفحہ	تخلص شاعر و نام شاعر
۴۴	خاص - محمد حیدر خان دہلوی	"	در و مند - کریم اللہ خان
"	خبر - سید مہدی بلگرامی	"	در ویش - میر شاہ علی دہلوی
"	خرد - نواب فخر الدین خان دہلوی	۵۰	در بیج - سید زین العابدین دہلوی
"	خرد - پنڈت رام نرائین دہلوی	"	دل - زور آور خان متوطن کول
"	خضر - مرزا انصر سلطان ابن بہادر	"	دل - آزاد خان
۴۵	ظہیر - سید امراو علی فرخ آبادی	"	دلگیر - میر حمایت اللہ خان دہلوی
"	ذبیق - میر حسن لکھنوی	"	دولہ - نواب جہانگیر محمد خان رئیس
"	ذوق - میر احسن دہلوی	"	ہوبال
"	ذلیل - میر دوست علی ساکن تحصیل		
	بٹولی	۵۱	ذکر - مولوی ذاکر علی ساکن بنارس
"	ذلیل - محمد ابراہیم علیخان بہادر	"	ذکا - خوب چند کایستہ دہلوی
"	وزیر محمد علی شاہ	"	ذوق - شیخ محمد ابراہیم دہلوی
۴۶	خروش - مرزا خدا یار دہلوی	۵۲	ذہین - حافظ محمد اسمعیل خان دہلوی
"	خیال - غلام حسین خان		
		۵۳	راحت - مرزا محمود بیگ دہلوی
"	داغ - میر مہدی دہلوی	"	راحت - شیخ کریم الدین ساکن اعظم پورہ
"	داغ - نواب مرزا خان دہلوی	"	راخ - سعادت علی خان دہلوی
۴۸	دبیر - مرزا سلامت علی لکھنوی	"	راغب - احمد حسین دہلوی
"	درد - خواجہ میر دہلوی	"	رافتہ - شاہ رؤف احمد سرہندی
۴۹	درخشان - سید علیجان لکھنوی	"	راقم - بندر ابن ساکن متہرا

تخلص شاعر و نام شاعر	صفحه	تخلص شاعر و نام شاعر	صفحه
سحر - مرزا افضل علی لکنوی	۵۸	رمز - مرزا فتح الملک ولیعبد الوظف	۵۳
سحر - منشی عبدالمجید ساکن کاکوری	"	بہادر شاہ دہلی	"
سحر - منشی امان علی لکنوی	"	زند - سید محمد خان فیض آبادی	۵۴
سحر - راجہ نواب علی خان خیر آبادی	"	زنگین - سعادت یار خان ..	"
سر سبز - مرزا زین العابدین خان	"	روشن - روشن شاہ درویش	۵۵
سرور - نواب میر محمد خان جہان آبادی	۵۹	دہلوی	"
سرور - مرزا حبیب علی بیگ لکنوی	"	ریا - غلام محمد خان اکبر آبادی	"
شکر و خیر - مرزا عزیز الدین دہلوی	"	حرف نازکے مجسمہ	
سعادت - سید سعادت علی ساکن امر وہہ	"	نار - میر مظہر علی لکنوی	"
سعید - مرزا آغا نجف لکنوی	"	زکی - شیخ مہدی علی مراد آبادی	"
سعید - حکیم سید اکبر حسین لکنوی	"	زیب - مرزا جمال الدین دہلوی	۵۶
سلطان - خواجہ طالب علیخان عظیم آبادی	۶۰	حرف السین	
سلیمان - مرزا سلیمان شکوہ شاہ ہزاوہ	"	سالک - مرزا قربان علی بیگ	"
سلیم - میر عباس ساکن لکنوی	۶۱	حیدر آبادی	"
سلیم - علی حسن خان مولف بزم سخن ابن	"	سائل - مرزا محمد یار بیگ زکی	۵۷
نواب والا جاہ امیر الملک سید محمد		دہلوی	"
صدیق حسن خان بہادر		سپر - شتاب خان دہلوی	"
سلام - نجم الدین علیخان اکبر آبادی	۶۲	سجاد - میر سجاد ساکن اکبر آباد	"
سودا - میر محمد رفیع ابن محمد شفیع دہلوی	"	سحر - میر ناصر علی ساکن کول ..	"
سوز - سولوی عبد الکریم خلف الممشر	۶۴	سحر - منشی دہلی پر شاہ ساکن بانگ	"
صوبائی			
سوز - محمد میر فرزند ضیاء الدین دہلوی	"		

صفحه	نام شاعر و تخلص شاعر	صفحه	نام شاعر و تخلص شاعر
۶۵	سیاح - میانداژها ساکن روزنگ آباد	۴۹	شهرت - مرزا حاجی شاهزاده ...
	حرف الشین	"	شربیدی غشی کمرت علیخان لکنوی
۶۶	شاد و شخصی از باشندگان طبرستان	۴۰	شیرین - نواب شاه جهان گیم صفا ریسر پوپال
"	شاد - شیخ محمد جهان لکنوی ...	۴۱	شیفته - اعظم بیگ خان لکنوی ...
"	شاد - فضل علی ...	"	شیفته - نواب محمد مصطفی خان ...
۶۶	شادان - مرزا حسین علیخان دهلوی	۴۳	شیخ محمد جهان لکنوی ...
"	شادان - رحمن بخش ساکن فریدپور		حرف الصا و
"	شاعر - میر بسیم اللہ لکنوی ...	"	صابر - مرزا قادر بخش دهلوی ...
"	شاکر شاه شاکر علی دهلوی ...	"	صاحب - شیر زمان خان دهلوی
"	شاکر - غشی عبدالسبحان ساکن کلکتہ	۴۲	صادق - صادق علیخان ...
"	شاکر - مرزا ممتاز شاه ...	"	صاحب - مرزا مصلح الدین نوری ابو طغر باادشا
"	شکر - حافظ میر حافظ دهلوی ...	"	صبا - غشی محمد صابر حسین سہسوانی
۶۷	شکر - مرزا غیاث الدین ...	"	صبا - میروزیر علی لکنوی ...
"	شوق - مرزا علی جان لکنوی ...	۴۵	صبا - کابخی مل فیروز آبادی ...
"	شمیم - سید قدرت علی سہسوانی	"	صبا - مرزا راجہ شکر ناتھ ...
"	شمس - میرزا غا علی لکنوی ...	"	صبر - ابو دیا پرتاد کالیستہ شاہ جهان آبادی
۶۸	شناور - صاحب مرزا فیض آبادی	"	صدق - شیخ محمد اشاعت علی ساکن میرٹھ
"	شوق - شیخ الہی بخش کبر آبادی	۴۶	صبر - محمد میر خان ...
"	شوق - مولوی قدرت اللہ ساکن سنبھال آبادی	"	صفدر - نواب صفدر علیخان عم نواب
"	شوکت - میر حسین علی دهلوی ...	"	کلب علیخان بباور والی رامپور ...

صفحہ	نام شاعر و تخلص شاعر	صفحہ	نام شاعر و تخلص شاعر
۷۸	صفا - مرزا سعید الدین دہلوی ..		حرف الطاء
"	صفا - پیرن شاہ دہلوی	۸۱	ظالم - ظالم سنگد دہلوی
"	صفدر - صفدر بیگ ساکن کراں	۸۲	ظاہر - رام پرشاد دہلوی
"	صفیر - محمد نور خان ساکن میرٹھ ..	"	ظاہر - خواجہ محمد خان دہلوی
"	صوت - قاسم علیخان ساکن بنارس	"	ظریف - میر امان اللہ لکنوی ..
	حرف الضاد	"	ظفر - ابو ظفر سراج الدین محمد بہادر شاہ شاہ ظفر
۷۹	ضابط - مر علی شاہ جہان آبادی ..	۸۳	ظہور - مولوی ظہور علی دہلوی ..
"	ضامن - حکیم محمد ضامن اکبر آبادی	"	ظہیر - سید ظہیر الدین حسین دہلوی
"	ضیا - میر ضیاء الدین دہلوی ..	"	ظہیر - سید محمد خان دہلوی
"	ضیا - ولی اللہ اکبر آبادی		حرف العین
"	ضیغم - حافظ اکرام احمد رامپوری ..	۸۳	عارف - محمد عارف دہلوی
	حرف الطاء	"	عارف - نواب بن العابدین خان دہلوی
۸۰	طالب - حافظ طالب رامپوری ..	۸۴	عابد - میر عابد علی لکنوی
"	طالب - الیچھی رام ساکن جلال آباد	"	عاجز - مرزا عبدالعزیز شاہ جہان آبادی
"	طیب - حکیم محمد حسن خان فرخ آبادی	"	عاشق - اقبال حسین دہلوی
"	طیپان - مرزا احمد بیگ خان دہلوی	"	عاشقی - آغا حسین قلی خان لکنوی
"	طپیش - مرزا محمد اسمعیل دہلوی ..	"	عاصی - غنشی امداد حسین
۸۱	طرب - مولوی رحیم بخش تھانیسری ..	۸۵	عاصی - لاکھن شام رائے دہلوی
"	طرز - احمد حسین دہلوی	"	عالی - مرزا عالی نخت بہادر شاہزادہ دہلی
"	طور - محمد رضا لکنوی	"	عزت - سید عبدالولی سورتی ..

نام شاعر و تخلص شاعر	صفحه	نام شاعر و تخلص شاعر	صفحه
غنچوار - مرزا محمد علی بیگ لکنوی	۸۵	عزیز - بهکاری لال دہلوی	۸۵
حرف الفاء		عزیز - نواب عبدالعزیز خان دہلوی	۸۶
فاخر - منشی محمد فاخر حسین سہسوانی	۹۰	عزیز - راجہ یوسف علیخان دہلوی	۸۷
فاخر - مرزا جہنگا دہلوی	۹۱	عزیز - مولوی محمد عزیز دہلوی	۸۸
فارغ - میر علی حسین لکنوی	۹۱	عزیز - محمد عبدالعزیز خیر آبادی	۸۹
فارغ - میر احمد علیخان	۹۱	عسکری - عسکری احمد سہسوانی	۹۰
فدا - منشی فدا حسین خان لکنوی	۹۱	عسکری - محمد حسن ساکن کاپی	۹۱
فدا - امام الدین خان فرید آبادی	۹۱	عشق شاہ رکن الدین دہلوی	۹۱
فدا - منشی فدا حسین وکیل	۹۱	عشق حکیم عزت اللہ خان دہلوی	۹۱
فراق - اکرام الدولہ مرزا حسین علیخان لکنوی	۹۲	عزت - میر غلام علی بریلوی	۹۲
فراق - حکیم شہار اللہ خان دہلوی	۹۲	عشرت - مرزا گلن بن مرزا حیدر شکوہ	۹۲
فرت - شیخ فرت اللہ خاں آباری	۹۲	عظمت میثقت اللہ بریلوی	۹۲
فروع - محمد عمر سلطان دہلوی	۹۲	عیش - حکیم آغا جان دہلوی	۹۲
فسون - مرزا محمد نبیہ بوٹو ظفر بہادر شاہ	۹۲	حرف الغین	
فغان - اشرف علیخان کوکلتاش دہلوی	۹۳	غالب - کریم الدولہ بہادر بیگ خان دہلوی	۹۳
فقیر - میر شمس الدین دہلوی	۹۳	غالب - مرزا نوشہ ہد اللہ خان کبر آبادی دہلوی	۹۳
فکری - مرزا من دہلوی شہزادہ دہلی	۹۳	غافل - منور خان لکنوی	۹۳
فگار - میر حسین دہلوی	۹۳	غضنفر - غضنفر علیخان لکنوی	۹۳
فیض - مولوی فیض الحسن بہار پوری	۹۳	غملین - میر عبداللہ دہلوی	۹۳
حرف القاف		غملین - مولوی عبدالقادر خان بلوچی	۹۳

نام شاعر و تخلص شاعر	صفحه	نام شاعر و تخلص شاعر	صفحه
کرم - شیخ غلام ضامن دہلوی	"	قائم - قیام الدین ساکن چاند پو ضلع بجنور	۹۲
کلیم - ابوالخیر سید نور حسن خان ولد امیر الملک	"	قابل - مرزا علی بخش از خاندان تیموری	۹۵
والاجاہ نواب سید محمد صدیق حسن خان بہاول	"	قادر - مرزا قادر شکوہ شاہزادہ دہلی	"
کلیم - میر محمد حسین دہلوی	۹۹	قادر - سید قادر بخش فرخ آبادی	"
گوشر - مرزا محمدی علیخان لکنوی	"	قاری - علی احمد دہلوی	"
گوشر - حکیم عابد علی خیر آبادی	"	قاسم - سید قاسم علیخان لکنوی	"
کیف - شیخ فضل احمد لکنوی	۱۰۰	قاسم - حکیم قدرت اللہ خان دہلوی	"
کات پارسی		قاصر - مرزا بصر علی بیگ دہلوی	۹۶
کرم - مرزا حیدر علی بیگ	"	قدرت - مولوی قدرت اللہ امپوری	"
گمان - نظر علی خان دہلوی	"	قدرت - شاہ قدرت اللہ دہلوی	"
گویا - حسام الدولہ فقیر محمد خان بہاول	"	قرار - میر حسین لمیڈ میر نصیر رنج	"
گوہر - کنز الدولہ نور شید علیخان لکنوی	۱۰۱	تلق - خواجہ اسد اللہ دہلوی	"
حرف اللام		تلق - امجد علی لکنوی	۹۷
لطیف - سید شمس الدین سورتی لکنوی	"	قمر - مرزا قمر الدین لکنوی	"
لطیف - منشی عبد الحق ساکن کمرہ	"	قناعت - مرزا غلام نصیر الدین	"
لطف - مرزا علی دہلوی	"	قیس - مرزا احمد علی لکنوی	"
حرف المیم		قیس - محمد عنایت اللہ ساکن بھیکیم پور	۹۸
ماہ - مرزا عنایت علی بیگ فرخ آبادی	"	حرف الکاف	
ماہر - مرزا جمعیت شاہ شہزادہ دہلی	۱۰۲	کاظم - کاظم علی منڈراول ضلع بجنور	"
ماکل - میر عالم علی سہوانی	"	کامل - مرزا ناصر الدین دہلوی	"